

VPRO GIDS

Embedded

Waarom
walken

TEGENLICHT

6 **Afval**
wordt verleden tijd

COVER

8 **Argos embedded**
Op pad met het arrestatieteam

GESCHIEDENIS

14 **De Tsjechische spion**
Erwin van Haarlem

FILM

18 **Requiem en Elementarteilchen**
Nieuwe Duitse films

DOCU

20 **Sisters in Law**
Rechtspraak in Kameroen

MUZIEK

22 **Boybands**
Ex-boybandleden in reality-soap

BOEKEN

24 **De leeuw is los**
Dieren in de Kinderboekenweek

EIKE WEEK

4&5 4 / Yasha 7 / Alex Mol 17 / Backstage 26 / Brieven, etherfrequenties 27 / Weekbeeld 29 / Villakrant 86 / Achterwerk 88

ARGOS EMBEDDED

Mee met het

Argos mocht op pad met het **arrestatieteam** van de Amsterdamse politie. Maar wel onder voorwaarden. Kan dat nog onafhankelijke journalistiek opleveren?

DOOR HUGO HOES
FOTO'S STEFAN HEIJENDAEL

HET VPRO-radioprogramma *Argos* mocht op pad met het arrestatieteam van de Amsterdamse politie. Dergelijke teams, waarvan er in Nederland zeven zijn, worden ingeschakeld bij het oppakken van (vuur)gevaarlijke verdachten.

Om toestemming te krijgen voor het meelopen met het AT moest *Argos* verschillende afspraken maken met de politie. Zo dient vóór uitzending al het opgenomen materiaal ter goedkeuring te worden voorgelegd aan de gastheren.

Dat lijkt op *embedded journalism*, een term die stamt uit 2003 toen de pers 'ingebed' - sommigen zeggen 'ingepakt' - in de Amerikaanse troepen verslag deed van de inval in Irak. Soms op opvallend positieve wijze. Peter Klerks, lector aan de Politieacademie, liet zich in zijn lectorale rede positief uit over deze vorm van journalistiek. Volgens hem is het goed voor pers én politie.

De VPRO *Gids* sprak over deze omstreden journalistieke werkwijze met Klerks, *Argos*-

journalist Huub Jaspers en Peter X, jarenlang chef van het arrestatieteam.

Huub Jaspers, *Argos*
Waarom gaat Argos mee met het Amsterdamse arrestatieteam?

Jaspers: 'Onder druk van terreurdreiging besloot het Kabinet dat er een nieuwe eenheid moest komen die in gevallen van zware gewelddreiging, zoals gijzelingen, snel kan optreden. Deze Bijzonder Bijstands Eenheid-Snelle Interventie Eenheid (BBE-SIE) is in een waas van geheimhouding uit de grond gestampt en de leden zijn voor een groot deel uit de krijgsmacht afkomstig. Aangezien de situaties waarvoor ze is opgericht zich zelden voordoen, worden ze ook ingezet bij acties die de bestaande arrestatieteams ook goed kunnen uitvoeren, waarschijnlijk zelfs beter. De BBE-SIE moet tenslotte ervaring op doen. Dit levert problemen op bij de besluitvorming over wanneer welk team wordt ingezet. Hierdoor ontstaat extra vertraging met onno-

A.T.

dige risico's als gevolg. Ook is het nog maar de vraag of centralisatie de slagvaardigheid ten goede komt. Daarbij komt nog eens, dat militairen niet opgeleid en gewend zijn om in een burgeromgeving mensen op te pakken. Ik ben al eens twee dagen mee geweest met een oefening van het Amsterdamse AT en heb daar toen ook een uitzending over gemaakt. Dat zag er allemaal zeer ingespeeld en geraffineerd uit en ik wilde toetsen of ze in de praktijk ook zo effectief en efficiënt functioneren.'

U mocht overal bij zijn?

'Wil het werkbaar zijn dan moet ik alles mogen opnemen. Als ik bij elke situatie moet onderhandelen of het knopje aan of uit gaat is het moment voorbij. Er is één situatie geweest waarbij ik uit veiligheidsoverwegingen pas een woning binnen kon gaan nadat de feitelijke aanhouding al was verricht. Om ook in dat soort situaties het geluid van het *moment suprême* te krijgen had ik in een elektro-

nicazaak minuscule microfoonjes laten aansluiten op kleine MP3-spelers. Enkele van de AT-ers die de woning binnen gingen droegen die microfoonjes in een knoopsgat. Dat geluid heb ik in de montage gemixt met mijn eigen opnames, waardoor de luisteraar er toch bovenop zit.'

Maar niet alles mag gebruikt worden.

'Ik heb rekening moeten houden met privacy van alle partijen, geheime werkwijzen en mogelijke negatieve invloed op de rechtsgang. Er zijn altijd grensgevallen en als journalist probeer ik natuurlijk zo dicht mogelijk bij die grens te komen. Bij de voormontage hebben ze meegeluisterd en is er gediscussieerd over punten die eruit moesten.'

Een vorm van embedded journalism?

'Ja. Maar stel dat er bij een actie iets was misgelopen. Dan zou ik me als journalist niet het zwijgen laten opleggen. Omdat dat niets met voorwaarden over privacy en veiligheid te maken heeft. Je moet zelf kiezen wat er wordt uitgezonden, onafhankelijk van wat zij graag over het voetlicht brengen. Het is mijn programma. Vaak is *embedded journalism* een vorm van PR waarbij journalisten voor een bepaald karretje worden gespannen.'

Dit niet?

'Nee. Dit is voortgekomen uit een analyse die wij zelf hebben gemaakt op het gebied van terrorismebestrijding. Bij Argos zijn we van mening dat we zeer terughoudend moeten zijn met deze riskante manier van werken. Gelukkig heb ik kritische collega's die mij scherp houden.'

Peter Klerks, lector aan de politieacademie, ziet graag meer journalisten bij de politie meelopen.

'Hij wil het opengooien. Heel mooi, maar hij adviseert om vooral met jonge, onervaren journalisten in zee te gaan. Maar juist ervaren oude rotten moeten dat doen. Anders is het gevaar groot dat het PR wordt.'

Peter X (werkte 13 jaar bij het AT Amsterdam waarvan de laatste vier jaar als chef. Hij is sinds drie maanden elders werkzaam.)

Waarom heeft u Argos toegelaten?

'Er hangt rond arrestatieteams een sfeer van geheimhouding. Als er al een beeld van bestaat dan zijn het stoere machomannen en dat klopt niet. Wel is er een hoge mate van beroepstrots. We vertellen graag over ons vak zodat er een helder beeld van deze bijzondere eenheid ontstaat. Ook hangt er een zweem van geweld en wapengekletter om ons heen. Tegen dat imago ben ik dertien jaar aangelopen en ik vind dat de AT's daar van af moeten. Want in 99% van de gevallen hebben arrestanten geen schrammetje en trekken we ook geen vuurwapen. Wij moeten het hebben van

'Er zijn altijd grensgevallen. Als journalist probeer ik natuurlijk dicht mogelijk bij die grens te komen (Huub Jaspers)

verrassing en overrompeling. Onze procedures zijn dermate effectief dat een crimineel geen kans heeft te ontsnappen. Holleeder bijvoorbeeld hebben we al meerdere keren opgepakt. Dergelijke doorgewinterde criminelen weten hoe het werkt en branden hun vingers niet aan een AT. Die gaan geen gekke dingen doen. Daarnaast heeft de oprichting van de nieuwe, landelijke interventie-eenheid ook meegespeeld.

Een concurrent?

'Zo zou ik het niet noemen en daar gaat het ook niet om. De regelgeving is diffuus waardoor de taakafbakening ook niet helder is. Wat de nieuwe eenheid tot nu toe heeft gedaan hadden de AT's ook kunnen doen – en misschien wel beter. Hier is een aantal keren discussie over geweest en dat komt de slagvaardigheid niet ten goede. En daar is het juist bij interventie-eenheden om begonnen.'

Argos-journalist Jaspers kan bij arrestaties niet voorop lopen.

'Nee, en ook niet als tweede of derde maar altijd als allerlaatste. Maar Huub ging wel mee op actie. Altijd op veilige afstand, constant begeleid door ons en zonder helm of kogelvrij vest – zo veilig hadden we het georganiseerd. De sectiecommandant had er geen omkijken naar en kon gewoon zijn actie doen.'

Heeft u zijn materiaal gecontroleerd?

'Ja. Al het materiaal dat hij wilde gebruiken heb ik teruggehoord. Daarbij lette ik op herkenbaarheid van stemmen en procedures. Dat soort dingen. Als die herkenbaar waren vroeg ik of daar wat aan te doen was. Dat heeft niet tot problemen geleid.'

Toch weet u niet hoe de uitzending wordt.

'In grote lijnen wel.'

Maar het is nog niet klaar.

'Nee, niet het definitieve verhaal. Maar ik ken wel het reportagemateriaal dat straks uitgezonden wordt. Ik weet natuurlijk niet in welke volgorde alles uitgezonden wordt en welke andere commentaren er nog in zitten. Ik heb wel suggesties gedaan over de wijze waarop bepaalde fragmenten gemonteerd zijn.'

Geholpen met de montage?

'Ja. Want als er dingen AT-vaktechnisch gezien in de verkeerde volgorde staan valt dat direct op bij mijn vakgenoten.'

De 'grote bonk'

Argos heeft vaak onthullingen. Bent u daar niet bang voor?

'Nee. Je doet dit soort dingen op basis van wederzijds vertrouwen, anders werkt het niet. De afspraken waren duidelijk en Huub heeft nooit geprobeerd die grens op te rekken. Je moet ook niet angstig omgaan met kritische noten die gekraakt worden. Mocht het vertrouwen toch beschadigd worden dan gaat de ophaalbrug omhoog en komt er nooit meer iemand in.'

Peter Klerks, lector Criminaliteitsbeheersing en Recherchekunde aan de Politieacademie

In uw lectorale rede breekt u een lans voor embedded journalism bij de politie. Is er een verband met zogenaamde rechterlijke dwalingen?

'In zekere zin wel. Overigens zijn gerechtelijke dwalingen niet iets van de laatste tijd, maar er is nu wel een groter probleembesef. Een van de factoren die daarin een rol heeft gespeeld is een kritische pers. Die kan soms aanwijzingen hebben dat er misschien iets anders aan de hand is dan de politie denkt. We weten hoe je politieonderzoek doet, en als iedereen zich daaraan houdt kan er niet zoveel mis gaan. Maar soms treden psychologische processen op, bijvoorbeeld tunnelvisie, die het moeilijk maken om niet achter de schijnbaar logische dader aan te rennen. Denk aan de Schiedammer parkmoord. Daarbij was iemand in beeld die helemaal in het daderprofiel paste en dan is het moeilijk om kritisch te blijven kijken. Voor de burger moet het duidelijk zijn dat de politie haar best doet en geen onschuldigen oppakt. Dat is essentieel voor de geloofwaardigheid van de overheid. Binnen de overheid is het lang zo geweest dat er gezegd werd "Wij zijn de professionals en anderen moeten zich er niet mee bemoeien." Dat zag je ook bij Schiedam. Dat is veranderd, en daar hoort bij dat je de pers daarin een duidelijke rol geeft. Althans meer ruimte geeft om haar kritische rol te vervullen. *Embedded journalism* kan daarvan een voorbeeld zijn.'

Een embedded journalist laat zich inpakken.

'Dat is een risico. Maar als je buiten de opsporing blijft ben je altijd afhankelijk van de voorlichting, van wat je wordt verteld. Daarnaast kun je natuurlijk getuigen of andere betrokkenen gaan zoeken, maar je houdt altijd maar beperkt zicht op wat er gebeurt in zo'n onderzoek. Doordat je als overheid laat zien wat er daadwerkelijk gebeurt in een opsporingsonderzoek, door iemand mee te nemen, kun je de geloofwaardigheid verhogen en laten zien dat er professioneel gewerkt wordt. Maak duidelijk dat geheimzinnigheid er niet toe dient om fouten te af te schermen of onvermogen te maskeren, maar er alleen is om gerechtvaardigde belangen zoals privacy, bronnen of opsporingsmethoden die je niet kunt prijsgeven te beschermen. Dat kan met

'In 99% van de gevallen hebben arrestanten geen schrammetje en trekken we ook geen vuurwapen' (Peter X)

embedded journalism. Meekijken, maar afspreken dat bepaalde dingen niet gepubliceerd worden. Op die manier kun je mooie en waardevolle reportages maken want researchwerk is hartstikke mooi werk. Waarom niet?'

Hoe is uw pleidooi ontvangen binnen de politie?

'Wisselend. Aan de ene kant is er veel publiciteit voor geweest in de vakpers en was er grote belangstelling bij voorlichters, ook in het buitenland. Recherche-chefs echter hebben er toch *mixed feelings* bij. Ze willen eigenlijk liever geen pottenkijkers, omdat ze dan te maken krijgen met onvoorspelbare factoren. Bijvoorbeeld hoe gaan nabestaanden er mee om, en de grote vrees is dat de rechter uiteindelijk vindt dat de media-aandacht invloed heeft gehad op het opsporingsonderzoek en vervolging. En als de rechter denkt dat er een negatief effect is geweest op de rechtsgang kan dat gevolgen hebben voor de strafmaat. Dat is een risico. Aan de andere kant vindt men het een mooi vak en dat mag je best laten zien.'

Dat betekent een actiever voorlichtingsbeleid. 'Klopt. Een van mijn pleidooien was dat de politie daar assertiever in moet zijn en meer ruimte moet krijgen om het eigen verhaal te vertellen. Nu is het zo dat als een verdachte is aangehouden de rol van de politie ophoudt en het Openbaar Ministerie het over neemt. Zij zijn terughoudend in voorlichting en zeggen meestal: wacht u maar af tot de zaak voor de rechter komt. Volgens mij is dat onvoldoende. Soms kun je over concrete zaken wel wat meer vertellen dan alleen "Er is een 52-jarige Rotterdammer gearresteerd." Vanaf januari verandert het voorlichtingsbeleid en gaan het OM en de politie, in plaats van reactief, "alert, assertief en proactief voorlichten." Dat is echt nieuw. Men doet dit omdat, zoals men zelf zegt, "beelden bepalend kunnen zijn voor de waardering van feiten" en "juiste en tijdige berichtgeving die beelden kunnen beïnvloeden."

Embedded journalism is ook een mooi PR-instrument.

Ja, maar waarom zou je het niet gebruiken? Wat Argos heeft gedaan kan een prachtige reportage opleveren mits je goede afspraken maakt. Want stel dat het AT ergens een deur intrapt en het blijkt dat daarachter een soapsterretje slaapt. Dan moet je haar niet de volgende dag in nachtpon in de krant hebben staan. Daar moet je zorgvuldig mee omgaan.

Het kan zelfs zo zijn dat de journalist zich wel aan de afspraken houdt, maar dat zijn hoofdredacteur zegt dat die foto er toch in moet. Dat levert onbeheersbare situaties op, en als de politie ergens een hekel aan heeft dan is het aan situaties waarin ze de boel niet meer in de hand heeft.'

Dat soapsterretje wil Argos vast wel laten liggen. Maar wat te doen als ze op een schandaal stuiten?

'Je moet je vak zo goed uitvoeren dat je vreemde ogen durft te laten meekijken, want daardoor word je gestimuleerd om nog professioneler en zelfkritischer te zijn. Stel dat je op ernstige corruptie stuit bij de politie. Dan is er geen excuus van privacy of iets dergelijks, maar dan gaat het over falen en onvermogen. Ik kan me voorstellen dat je zoiets ondanks alle afspraken toch naar buiten brengt. Dan krijgt het maatschappelijk belang voorrang. Uiteindelijk is dat ook in het belang van de politie zelf.'

Heeft meer voorlichting over de politie ook een preventieve werking?

'Mmm, in zekere zin wel. We doen onderzoek naar risico-inschatting, waarbij we nagaan waarom mensen wel of niet een delict plegen. Veel misdrijven worden impulsief gepleegd, maar vaak is het ook weloverwogen en is er ook planning nodig. Bij een hoge pakkans stap men er waarschijnlijk minder snel in. Ontvoering bijvoorbeeld kent een hoge pakkans en een hoge strafmaat. Wie dat weet begint er niet aan, veel te onaantrekkelijk, en alleen de grootste dommerds wagen zich daar nog aan. Je communicatiestrategie is dan al aardig effectief. Enkele jaren geleden had je dat ook met xtc. Criminelen hadden in de gaten dat daar door de politie stevig in werd geïnvesteerd. Daar gaan mensen over praten. Ik heb het zelf op taps gehoord: "Jongens coke en pillen is niet handig meer, we gaan lekker in de tuintjes zitten, wiet telen. Minder riskant." Dat kun je communiceren door bij-

voorbeeld te laten zien hoe de politie werkt. Misschien kiezen ze wel een totaal andere carrière.'

Politie en pers hebben volgens u beide profijt bij embedded journalism. Wie ondervindt er nadeel van?

'Alleen de boef. Hoewel die zelf misschien denkt dat hij er op korte termijn beter van wordt omdat hij ziet hoe de recherche werkt.'

Argos

- ▶ WOENSDAG, RADIO 1, 10.04-11.04 UUR EN
- ▶ VRIJDAG, RADIO 1, 10.04- 11.04 UUR

De Argos-uitzendingen van 4 en 6 oktober kwamen tot stand in samenwerking met het Radio Atelier